

ÚRAZY JAKO SOCIÁLNÍ FENOMÉN ACCIDENTS AS SOCIAL PHENOMENON

Pavel Skácelík

Česká školní inspekce, oblast bezpečnost a ochrana zdraví

Summary

A considerable part of the article deals with children accident rate and its specific part, school accident rate. It is a modern and relevant topic with legislation-technical problems. Although several institutions deal with children and accident rate, the results cannot be compared because they are based on different ways of data classification, which worsens considerably the mutual comparability of the research results. But the general trend is obvious. Although working accident rate has been gradually sinking, the school accident rate (including suicides) grows. The author has already started dealing with the Czech School Inspection about this trend, so that the Inspection prepares detailed researches and initiates relevant changes in legislation and in statistic data collection. It is obvious that the issue of accidents will need deeper analysis and larger statistic research in order to find out the causes and to introduce efficient preventive measures.

Key words: children accidents – accident prevention – statistics – school accidents – accident rate

Souhrn

Dětské úrazovosti a její specifické části školní úrazovosti je v příspěvku věnována značná pozornost. Jde o současné aktuální téma s legislativně technickými problémy. Přestože se úrazovostí dětskou i školní zabývá několik institucí, tak výsledky nemohou být srovnávány, protože se vychází z různých způsobů zařazování dat a tím je značně ztížena vzájemná porovnatelnost výsledků šetření. Celkový trend ovšem je zřejmý. Přestože pracovní úrazovost postupně klesá, úrazovost školní (včetně sebevražd) narůstá. O tomto trendu již autor zahájil jednání s Českou školní inspekcí, aby připravovala podrobná šetření a iniciovala příslušné změny v legislativě i sběru statistických dat. Je zřejmé, že problematika úrazovosti bude potřebovat hlubší analýzu a rozsáhlejší statistická šetření pro zjištění příčin a zavedení účinných preventivních opatření.

Klíčová slova: dětské úrazy – prevence úrazů – statistika – školní úrazy – úrazová četnost

Úrazy můžeme posuzovat podle různých druhů zařazení. Nejčastěji se statisticky sledují úrazy pro pracovní neschopnost podle ČSÚ, dále úrazy sledované na základě statistických výkazů chirurgických ambulancí, úrazy z hlediska statistiky zemřelých (ÚZIS) (1). Další skupinou jsou úrazy dětí a úrazy starších lidí (seniorů). Z celkové škály nabízených možností se zmíníme pouze o skupině dětských úrazů a jejich prevenci. Úrazy dětí jsou nejčas-

tější příčinou úmrtnosti dětí starších jednoho roku a mladších čtrnácti let. Tato úmrtnost je cca 250 dětí ročně, z toho 120 připadá na úrazy (40 % v dopravě). Počet úrazů, které nekončí úmrtím, je daleko vyšší. Na chirurgických nebo dětských odděleních je přijímáno ročně asi 30 000 dětí, které vyžadují ústavní ošetření. Z hlediska sociálního se jedná o závažný prvek, protože některé úrazy, zanechávající trvalé následky, významně negativně

ovlivní nejen život dětí, ale i život celé rodiny a pozdější zařazení těchto jedinců do společnosti. Jestliže jsme uvedli, že 30 000 dětí bylo hospitalizováno (7,5 tisíce operováno), zůstává z tohoto počtu 3 000 dětí ročně invalidních! Celková ambulantní úrazovost se pohybuje za posledních deset let v nárůstu indexu více než 120 % (rok 1996 – to bylo 380 000 dětí ambulantně ošetřeno, 2005 – 490 000 dětí ambulantně ošetřeno). Pokud budeme generalizovat tento pohled, tak nám vyjde, že každé dítě má přibližně jedenkrát ročně úraz.

Mezi úrazy, které se vyskytují v běžných statistikách, jsou i úrazy, které vznikají nepozorností dospělých (otravy a použití chemikálií). Náklady spojené s péčí jsou obrovské. Např. v USA vyžadují dětské úrazy ročně nákladově na akutní a následnou rehabilitační léčbu více než 3 miliardy dolarů (1).

Dětské úrazy jsou způsobeny omezeným počtem faktorů a většina z nich je ovlivnitelná cílenou prevencí. Zkušenosti z vyspělých zemí ukazují, že investice vložené do odborně fundované a profesionální primární prevence dětských úrazů se mnohonásobně vracejí. Proto je potřeba seznamovat laickou veřejnost s riziky, která jsou se vznikem dětských úrazů spojena a dostatečně tuto oblast finančně zabezpečit.

Z hlediska statistiky je hned po dopravních nehodách počet úmrtí dětí nejvyšší při vodních sportech. Ročně utone 15 % z celkového počtu úmrtí dětí a nezanedbatelný počet je postižen při skocích do vody. Zvláště to jsou poranění krční páteře a hlavy (2).

Další členění můžeme zaznamenat jako zanedbání výchovného procesu, týrání, zneužívání dětí, ale také jejich vychytralost a přeceňování vlastních sil. O to více je alarmující a problematické zařazování těchto dětí zpět do vzdělávacího procesu a života vůbec. Podle výkazu ÚIV přibývá v posledních letech významně i počet sebevražd (3).

Zvláštní kapitolou v oblasti úrazovosti je školní úrazovost. Tato je sledována ČSÚ a ÚIV posledních šest let. Bohužel změnou školské legislativy došlo k tomu, že od roku 2006 přestáváme mít naprostý přehled o úrazových dějích a hlavně místech (vyučování, hodina TV, laboratoř, přestávka atd.). Zarážející je ta skutečnost, že následně po ukončení školní docházky a zařazení mládeže do za-

městnání, dochází k dramatickému nárůstu úrazovosti. Ve věku 15-19 let je nejvyšší úrazová četnost pracovních úrazů delších než 3 dny. Je to více než 4,23 na 100 zaměstnanců. Z toho jednoznačně vyplývá, že v této věkové kategorii nejsou při nástupu do zaměstnání mladí lidé dostatečně seznámeni s riziky na pracovištích, nejsou vedeni k bezpečné práci a nejsou dostatečným způsobem v této činnosti zaškolení, poučováni a kontrolováni.

Z hlediska rizikových skupin je zřejmé, že nejvyšší úrazovost je charakteristická pro žáky ve věku 12-16 let (72 %). Naopak nejnižší úrazovost je u dětí do šesti let (3 %). Nejvíce úrazů se v průměru vyskytuje u dětí ve věku 14 let (16 %). Děvčata prožívají období s největším rizikem školních úrazů dříve než chlapci, což se projevuje vývojovou odlišností fyzického, psychického a sociálního zranění obou pohlaví. Jako hlavní rizika školních činností můžeme uvádět hodiny tělesné výchovy (49 %) a volný čas o přestávkách (20 %). Nejméně úrazů je na brigádách a ve školních laboratořích (celkem 1 %). Zvláštností je, že při tělesné výchově utrpělo úraz téměř stejné procento chlapců jako děvčat, ale v době přestávek se zraní téměř dvojnásobek chlapců. Toto je opět dáno diferenciací vývoje. Ze zkušeností o úrazech můžeme také vyčíst, že jako příčinu zranění dětí ve školách a školských zařízeních se uvádí ze 44 % jako nešťastnou náhodu, tedy že si za úraz děti nemohou. 30 % úrazů si zavinily děti svou neukázněností a neopatrností. Podíl zavinění jinou osobou je asi 16 %. Pokud vezmeme v úvahu charakter zranění, tak při úrazech ve školách jde nejčastěji o zranění ruky (50 % všech úrazů), 30 % znamená zranění nohy a 13 % zranění se týká hlavy. Chlapci jsou více náchylní ke zranění nohou nebo hlavy (4).

Statistické údaje školních úrazovostí, které sleduje Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS), nasvědčují tomu, že ne všechny školní úrazy jsou školní statistikou zaevidovány a zaregistrovány (5). Výkazy chirurgických oborů (chirurgie, neurochirurgie, traumatologie, ortopedie, léčba popálenin, plastická chirurgie atd.) zachytí více úrazů. Četnost takto registrovaných školních úrazů v roce 2005 činila 4,61 případů na 100 dětí, což je více než dvojnásobná frekvence, než

vykazuje školní statistika. Dramatický nárůst vykazovaných školních úrazů nemůžeme nechat bez povšimnutí. V roce 1996 jich bylo vykázáno necelých 50.000 a v roce 2002 více než 82.000, což je index nárůstu 167,4 %. Všechna tato čísla, která jsme zde uváděli, mají vzestupný trend, přestože obecná pracovní úrazovost v celé republice klesá. Je tedy potřeba se zamyslet nejen nad příčinami, proč dochází k nárůstu úrazovosti ve školách, ale také přijmout zásadní a radikální opatření, která tento vývojový trend změní.

LITERATURA

1. Zpravodaj ÚZIS
2. Janoušek, V.: Školní a pracovní úrazy dětí. Evropský týden bezpečnosti 2006.

3. Statistické výkazy ÚIV
4. Statistiky ČSÚ a ÚIV
5. Zpravodaj ÚZIS

Další zdroje :

- Statistiky
- Český statistický úřad - ČSÚ,
- Ústav pro informace ve vzdělání - ÚIV,
- Česká školní inspekce - ČŠI,
- Státní úřad inspekce práce - SÚIP,
- Výzkumný ústav bezpečnosti práce - VÚBP,
- Ústav zdravotnických informací a statistiky - ÚZIS

Skácelík Pavel
skacelik.pavel@cmkos.cz